

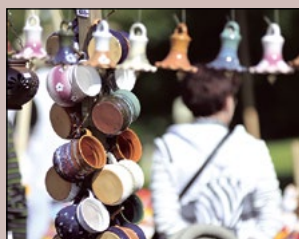
Muzejní čtvrtletník

Muzeum Českého ráje v Turnově

zdarma

číslo 2/2015, ročník XII.

Staročeské řemeslnické trhy se blíží!

Podrobný kulturní program najdete na s. 4

Rozhovor s...

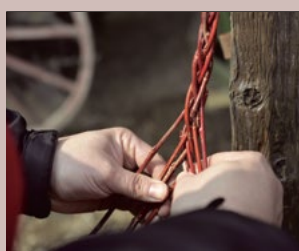
S kým jsme si povídali tentokrát, zjistíte na s. 6

Nejstarší knihy muzea

Na s. 3 se o nich dočtete víc

Co nás čeká a co bylo?

Přehled akcí a výstav i fotozpomínky najdete na s. 8

POKLAD!!!

POKLADY A DEPOTY OD PRAVĚKU PO SOUČASNOST

Na tři desítky depotů a pokladů od pravěku až takřka po současnost představí výstava Poklad!!!, která bude 23. dubna zpřístupněna návštěvníkům v Klenotnici muzea. Výstava nabídne celkový přehled pokladů z území Čech i jednotlivé zajímavé aspekty i konotace hromadných nálezů v širokém období pravěku, středověku i novověku. Budou zde prezentovány depoty kamenných nástrojů, měděných i bronzových zbraní a šperků a samozřejmě mincí. K atraktivním exponátům řadíme samozřejmě artefakty ze zlata. Zvláště unikátní nález tzv. hradeckých osmiček – svitků zlatého drátu z mladší doby bronzové, nebo takřka soudobé spirály ze zlata z Nové Telibi (foto na s. 5), které byly nalezeny pospolu s bronzovými sekerami. Většina hromadných nálezů pochází z míst mimo sídelní areály, ale máme za-

stoupeny i poklady, které se našly přímo na sídlišti, ba přímo v polozemnici. Sem patří kupříkladu depot dvanácti bronzových srpů s trnem, dvou seker se zahroceným lalokovitým schůdkem a měděného slitku z počátku

mladší doby bronzové, který byl nalezen v Praze-Benicích v roce 2007. K bezesporu atraktivním řadíme i objev keramické nádoby ze 13. století, která byla až po okraj naplněna velkými kusy stříbrných

Pokračování na s. 5

2+2 ROZTOČIL

Se Zdenou a Petrem Roztočilovými a jejich tvorbou se setkáváme poměrně pravidelně. Sochař a restaurátor Petr Roztočil patří ke kapacitám ve svém oboru, v loňském roce mohla veřejnost sledovat osazování restaurovaných soch na bránu a atiku muzejního domu U Bažanta, ale velkou část jeho práce byste našli jinde po republice, např. na Znojemsku a v rakouském příhraničí, kde obnovuje staré, především barokní sochy. Zdena je zase uznávanou šperkařkou, účastnila se mnoha výstav českého šperku u nás i v zahraničí, byla hostem několika turnovských sympozií včetně „travelling sympozia“ na Menorce v roce 2006, kde v červnovém žáru vyrazila

Pokračování na s. 4

BITVA POD HRUBOU SKÁLOU

V roce 1895 se v Praze konala velkolepá celostátní Národopisná výstava československá, která nás inspirovala k hlavní výstavě letošního roku. 120 let stará událost totiž s Turnovem a našim muzeem souvisí víc, než mnozí tuší. Největším (a to doslova) pojítkem s dávnou kulturní akcí je obraz Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou, který je k vidění v naší galerii. Ten byl totiž exponátem tehdejší

výstavy, pro kterou si jej u Mikoláše Alše a jeho kolegů objednal Klub českých turistů. Podrobnosti o výstavě, o obraze, o Rukopise královédvorském, který byl jeho přímou inspirací, o sběru předmětů, které na pražskou výstavu proudily z regionů a o mnohém dalším vám představíme na naší sezonní výstavě a v sérii článků v Muzejním čtvrtletníku. Začínáme na s. 2.

-ak-

NÁRODOPISNÁ VÝSTAVA ČESKOSLOVANSKÁ

Na jaře roku 2015 si připomínáme 120. výročí Národopisné výstavy Československé (Praha 1895), velkolepé přehlídky a oslavy tvořivých sil českých lidí a jejich umění. Impulsem pro pořádání výstavy se stal úspěch tzv. České chalupy na Zemské jubilejní výstavě v roce 1891 (kde se prezentoval především tehdejší český průmysl a hospodářství) a rodící se zájem o problematiku kulturního a národopisného dědictví, pěstovaný zejména v obci spisovatelů a výtvarníků. V české literatuře to byly takové osobnosti jako např. Alois Jirásek, Teréza Nováková, Karel Václav Rais, Renáta Tyršová, Zikmund Winter nebo Čeněk Zíbrt. Svými články probouzeli zájem o staré lidové tradice mezi umělci, výtvarníky a hudebníky, ale také mezi prvními muzejníky. Pochopení nacházeli zejména u výtvarníků, jako byli Mikoláš Aleš, Dušan Jurkovič, Jan Koula, Jan Prousek a další. Není náhodou, že základy tomuto sběratelskému úsilí dali umělci pocházející z našeho kraje. K nim postupem času přibývali další, kteří se soustředili kolem časopisů Zlatá Praha, Český lid a Světozor. Jejich myšlenky nacházely nadšený ohlas téměř ve všech regionech republiky, kde začaly vznikat tzv. výstavní výbory, které shromažďovaly materiál pro rodící se výstavu. Díky jejich iniciativě se podařilo položit základy národopisných sbírek dnešního národopisného muzea v Praze, ale i řady muzeí v jednotlivých regionech. Sesbírané materiály byly v jednotlivých městech představeny na výstavách předcházejících té pražské. Velkou práci mezi nimi vytvořily právě výstavní výbory ve východních a severních Čechách – turnovský, mladoboleslavský, vysocký, hořický a jaroměřský. Centrem sběratelské a dokumentační práce pro NVČ se stalo turnovské muzeum v čele s Janem Prouskem, Eleonorou Proškovou a také s J. V. Šimákem. Šimák se podílel již na výběru exponátů pro Zemskou výstavu a turnovská expozice měla v Praze velký úspěch. Výbor turnovského muzea proto na jaře 1893 uspořádal regionální národopisnou výstavu v Turnově, v budově turnovské radnice. Podstatnou část exponátů tvořil lidový textil a bez zájmovosti není, že E. Prošková zde ve snaze dokázat, že lidové umění je stálou inspirací, představovala ruční práce s aplikací tradičních lidových vzorů. Na výstavu navázala činnost okresního přípravného výboru NVČ, který se zaměřil především na pořízení soupisů lidových staveb a movitých památek (nábytku, krojů, výšivek, nářadí, uměleckých předmětů) v obcích v širokém okolí Turnova. Výsledky této práce byly veřejnosti představeny na Okresní národopisné výstavě, která se

konala v Turnově v hotelu Slavie v roce 1895. Objevily se zde také historické dokumenty – listiny, modlitební knížky, knížky lidového čtení i léčitelství. Součástí byly i kresby Jana Prouska a fotografie Jana Šimona.

Turnovsko mělo v národopisném hnutí 90. let 19. století zvláštní postavení. Národopisné sběry i dokumentace tu byly nejnintenzivnější, bylo to především osobnostmi

Prouska, Proškové a Šimáka. V sousedních regionech aktivity také narůstaly, ale nebyly tak rozsáhlé. Mohli bychom jmenovat desítky dalších nadšených amatérů i profesionálů, kteří v terénu zachraňovali cenný materiál a položili tak základy dnešních muzejních sbírek a našich znalostí o životě v regionech z národopisného (chcete-li lidového) pohledu. Vladimíra Jakoubčová

KDE SE VZAL BENEŠ HEŘMANOV?

*Aj, ta Beneš Heřmanov
tajno luď v hromadu zve protiv Sasíkom.*

*Shlučechu sě kmetští ludie
v lese pod Hrubú skalú.*

Vsiak za oružie jmě cep protivu vrahóm.

*Beneš, Beneš v přědu jede,
za niem ves lud drážlivý.*

Pomstu, pomstu vola všem Sasóm pleňúćím.

Bylo právě 16. září 1817, když Václav Hanka, spisovatel, básník, národní buditel, jazykovědec, slavista, knihovník, archivář, kustod historických sbírek atd., objevil v malé místnosti děkanského kostela ve Dvoře Králové několik listů s rukopisnými básněmi, které označil za básně psané ve staročeštině a odvodil, že pocházejí z 13. století – tak byl objeven Rukopis královédvorský. Ve stejném roce byl objeven i tzv. Rukopis zelenohorský, který měl obsahovat české básně z přelomu 9. a 10. století. Pokud by tomu tak bylo, jednalo by se o nejstarší doklady českého písemnictví a českého jazyka, které by navíc dokazovaly jeho uměleckou výši srovnatelnou s tehdy běžně užívanou latinou a němčinou. V době silícího národního probouzení to byla pro český národ významná vzpruha – podpora argumentu o samostatnosti našeho národa a jeho kulturní vyspělosti.

Spory o pravost obou rukopisů vypukly téměř okamžitě a probíhaly v několika vlnách po celé 19. století a ještě i po část století dvacátého. Nejednalo se o „žabomyši“ války několika intelektuálů, ale o odborné, vědecké i populistické polemiky, diskuse a debaty plné lásky k národu a zklamání, které zasáhly většinu českého obyvatelstva. O pravosti Rukopisů se totiž živě diskutovalo nejen na akademické půdě, ale i u hospodských stolů. Dnes by už asi žádná kulturní památka takový ohlas v českém národě vyvolat nedokázala.

V současnosti jsou oba Rukopisy pokládány za falzifikáty, které má na svědomí právě Hanka se svým přítelem Josefem Lindou. Podobné literární padělků vznikly i v řadě dalších evropských zemí, většinou tam, kde bylo potřeba podpořit národní sebevědomí. Mimořádně – podpora sebevědomí pomocí básní, není to v dnešní době krásně utopistická myšlenka?

Objevení Rukopisů a spor o jejich pravost rezonovaly českým národem opravdu dlouhá léta a jako významný kulturní element inspirovaly řadu umělců nejen k polemice, ale především k tvorbě. A tak se náměty z básní objevovaly v dalších uměleckých dílech. Zřejmě tím největším, které kdy vzniklo, je obraz *Pobití Sasíků pod Hrubou Skalou*, který už léta visí v naší galerii. O tom, jak a proč vznikl, kdo jej vytvořil a jak se dostal do Turnova, se dozvíte na připravované výstavě.

Báseň *Beneš Heřmanov*, která byla jeho předobrazem, je součástí Rukopisu královédvorského. Popisuje bitvu českého vojska pod vedením vojevůdce Beneše Heřmanova, která se měla pod Hrubou Skalou odehrát v roce 1204, ale která, jak už dnes najisto víme, nikdy neproběhla. Tehdy český král Přemysl Otakar I. pobýval s vojskem v Německu, kde válčil na straně Oty IV. Brunšvického proti Filipu Švábskému. Nepřítomnosti českého krále využilo saské vojsko pro vpád do Čech.

Pokud zvládneme porozumět fiktivní staročeštině, zjistíme, že konec básně naznačuje jasně vítězství Čechů.

Obráti sě Beneš vzhóru,

kynu mečem na pravo, tamo sě síla hrnu;

kynu na levo, i v levo búři sě síla;

*ot zad na skalnatý lom, i z loma vsě kamenie
na Němce vrhu.*

Ide pótká s chluma v rovňu.

I by Němcém úpěti, i by Němcém prnúti

i pobitie jim!

Alžběta Kulišková

JOSEF PEKAŘ A JEHO DENÍKY

Na 12. duben letošního roku připadá 145. výročí narození významného českého historika, rektora Karlovy univerzity a čestného občana Turnova prof. Josefa Pekaře.

Pro připomenutí jeho osobnosti jsme sáhli do sbírkového fondu regionální literatury pro knihu *Deníky Josefa Pekaře 1916–1933*. I když vydavatelsky se nejedná o žádnou žhavou novinku (vyšla v roce 2000), je to titul, který obsahově neztrácí nic ze své zajímavosti a čtenářské přitažlivosti. Dodnes nás přece zajímá a je diskutována řada otázek z našich i evropských dějin a smysl českých dějin, což je téma, kterým se Pekař v souvislosti se vznikem samostatného československého státu a politikou první republiky zabýval po celý život. I když do

politiky sám nikdy nevstoupil (po smrti T. G. Masaryka odmítl i kandidaturu na prezidenta republiky), mimořádně ho zajímala. A právě v denících najdeme jeho reakce na řadu domácích i zahraničních politických událostí, které pečlivě sledoval v denním tisku, komentáře k osobním setkáním a postojům řady osobností – především T. G. Masaryka a Ed. Beneše, předsedů vlád, M. R. Štefánika, k otázkám česko-německých vztahů a zhoršujícímu se evropskému politickému klimatu 30. let apod. Reagoval i na často velmi nevybíravá až dehonestující hodnocení vlastní osoby a svých postojů, kterými se na stránkách českých i zahraničních deníků prezentovali jeho odpůrci. Další poznámky objasňují Peka-

řovy vztahy k přátelům, univerzitním kolegům i žákům. Stranou deníkových záznamů nezůstávají ani události rodinné, a kratičké, velmi diskrétní poznámky věnoval autor i svým nenaplněným láskám. V pražském hostinci U Kupců vstoupíte s Josefem Pekařem mezi pražské i turnovské gratulanty při oslavách narozenin a josefských svátků. Deníky vás zavedou do praporepublikového Turnova (nejčastěji byl hostem hotelu Modrá hvězda) i do prázdninových Sedmihorek. Stanete se svědky pravidelných výletů na Kost a do Sobotky i osamocených procházek na Hrubou Skálu, Podháj a Valdštejn, končících za odměnu vždy dobrou kávou. I to byl Josef Pekař – celoživotní nadšený obdivovatel a milovník Českého

ráje, vytrvalý chodec, provázený na svých cestách někdy jen třemi nezbytnými rekvizitami: špacírkou, doutníkem a fotografickým aparátem. V Praze, pokud mu jeho povinnosti dovolily, zašel občas povzbudit i aktéry fotbalových derby a sledoval mezistátní fotbalová utkání.

Deníky si Josef Pekař psal zřejmě po celý svůj život. Rukopisy těch, ze kterých čerpá tato publikace, jsou uloženy v Archivu Národního muzea v Praze. Jejich vydání připravil čestný člen Pekařovy společnosti Českého ráje, znalec Pekařova života a díla historik PhDr. Josef Hanzal a doplnil je laskavým a zasvěceným komentářem. Určitě i pro řadu z vás budou *Pekařovy deníky* zajímavým čtenářským zážitkem.

Jitka Petrušková

RETROKATALOGIZACE STARÝCH TISKŮ – KDE SE UKRÝVALY NEJSTARŠÍ KNIHY MUZEA

Pokračování z minulého čísla

Když jsem před pár lety přebírala kurátorskou správu sbírky starých tisků, setkala jsem se s věrohodnou informací z počátku 20. století, že v naší sbírce má být sedm prvotisků (tedy vzácných knih vytištěných před rokem 1500). Dost mě to znepokojilo, protože jsem věděla jen o jednom, a i když mi během let prošla rukama většina knih ze sbírky, na žádný další prvotisk jsem nenarazila, až jsem si začala myslet, že snad v knihovně ani nikdy nebyly. To trvalo do loňska – během retrokatalogizačních prací (o kterých jsem psala v minulém čísle) jsem je postupně nacházela a každý další prvotisk byl jako malý dárek za velkou práci. Možná se ptáte, jak je možné, že jsem tak staré knihy neodhalila při prvním pohledu? Jak mohly tak dlouho unikát cvičenému oku knihovníka? Mohly, a dokonce velmi lehce. Prvotisky, jako nejstarší tištěné knihy vůbec, se totiž vyznačují jedním specifickým – nemívají titulní listy. Důvod je jednoduchý a trochu úsměvný. V době, kdy jedinými knihami byly ty rukopisné, bylo knih (tzn. i jednotlivých titulů) ve světě velmi málo a tehdejší učenci je všechny znali. Stačil jim začátek textu, tzv. incipit, aby poznali, s jakým titulem mají tu čest. Navíc se obecně

Ručně vymalovaná iniciála na začátku kapitoly bible z roku 1487

vědělo, která knihovna vlastní jaké knihy. Po vynálezu knihtisku, kolem roku 1450, přejali první tiskaři praxi rukopisných knih a trvalo ještě nějakou dobu, než se zrodil titulní list, který od sebe začal odlišovat jednotlivé tituly při jejich stále vzrůstající produkci. Do té doby byly některé informace o knize uváděny na jejím konci, ale ne vždy a ne úplně. (Ostatně právě kvůli této praxi dodnes panuje neshoda v tom, která kniha je nejstarší českou tištěnou knihou, zda je to opravdu Kronika Trojanská). Dobře, možná si řeknete, že muzejní prvotisky nemají titulní listy, ale přece na nich musí být na první pohled patrné, že se jedná o víc než půl tisíciletí staré knihy. Ale zase to tak úplně není. Jednak

– kvalita papíru a inkoustu u těchto nejstarších knih byla velmi vysoká a většina z nich vypadá mnohem lépe než řadová produkce z 19. století. A pak, většina našich knih byla během 19. století převázána do nových vazeb (to byla v té době častá praxe), a tak na první pohled staře rozhodně nepůsobí. A ve starých katalogizačních záznamech byly vždy uváděny bez datace (protože ta v knize buď není, nebo je skrytá na nezvyklém místě). Takže knihy byly téměř dokonale maskovány. Teprve při práci, kdy jsem jednu po druhé brala do ruky, jsem dokázala ty nejstarší knihy „objevit“. Hned po otevření každé z nich mi bylo jasné, že mám co do činění s velmi starou knihou, nepřítomnost titulního listu a typografická úprava to

potvrzovala. Pak ještě dalo práci zjistit, o jaký titul se vlastně jedná, abych mohla svou domněnku potvrdit. Ale závěr byl jasný – byly to ony – sto let nezvěstné prvotisky. Když jsem objevila sedmý, oddechla jsem si. Všechno bylo v pořádku a staré zprávy se nemýlily. Jaké bylo mé překvapení, když se ukázalo, že v tom posledním svazku byly svázány dohromady tři prvotisky. Všechny jsou tištěné latinsky a ani jeden nevznikl na našem území. Nejstarším titulem je bible z roku 1486, kterou ve Špýru vydal nakladatel Peter Drach. Následuje bible vytištěná v roce 1487 v Norimberku slavným vydavatelem Antonínem Kobergerem, Summa de exemplis vydaná v Benátkách 10. dubna 1497, Matoušovo evangelium, u kterého se zatím přesné údaje nepodařilo určit, Rethorica Divina vydaná před rokem 1491 ve Freiburgu im Bressgau, dvoje Kázání o Písni písní vydaná ve Štrasburku v roce 1497 a tzv. Olomoucký misál vydaný v roce 1499 v Norimberku.

Ze všech prvotisků máme velkou radost, ale větší máme přeci jen z toho, že se nám podařilo zkatalogizovat podstatnou část naší sbírky, a doufáme, že budeme pokračovat v tomto roce. Alžběta Kulíšková

ZAJÍMAVÝ DOKLAD VÝROBY DEHTU

Na přelomu května a června loňského roku jsme provedli archeologický výzkum v souvislosti se stavbou polní cesty v Horní Branné. Na parcele č. 3737, v jižní části katastrálního území Horní Branné nad potokem Klokočkou, byly v úseku cesty nalezeny zlomky keramiky z 13. století s nálepy smolného dehtu. Při plošném začišťení povrchu jsme objevili i pozůstatky kulturní vrstvy a dalších historických terénů, které byly následně zkoumány šesti zjišťovacími sondami.

Vedle objevu původního pochaziho povrchu jsme našli i pro pálenou plochu téměř kruhového půdorysu o průměru cca 3 m. Nález můžeme interpretovat jako pozůstatek výrobního okrsku dřevařů a dehtářů s datací do poloviny 13. století. Výrobu smolného dehtu (kolomazi) spolu s dřevěným uhlím z jehličnanů nám vedle topeniště dokládají i četné zlomky nádob, do kterých byl jímán dehet vytékající z milíře. Interpretaci nálezové situace významně přispěla i analýza uhlíků z vrstev a zahluobených jam, které byly objeveny. Ze 402 uhlíků bylo určeno 6 druhů dřevin: smrk ztepilý, vrba, bříza, lípa, jedle bělokora a borovice lesní. Nejhojněji byl zastoupen smrk ztepilý (81,8 %) a relativně početně byla zaznamenána i vrba (8,0 %), což je dřevina vázaná na světlá stanoviště v blízkosti vodních toků. Tyto výsledky lze interpretovat jako doklad selektivního výběru smolného smrkového dřeva. V podstatě stejná nálezová situace byla zkoumána v 50. letech minulého století archeologem Jaroslavem Kavanem

na lokalitě na styku katastrálních území Martinic v Krkonoších a Horní Branné. Výrobní okrsek se nacházel na břehu Martinického potoka, který se o pár set metrů po proudu vlévá do Jilemky. Autor výzkumu nález spojoval s aktivitami dřevařů a dehtářů a datoval jej také do 13. století. J. Kavan v článku uvádí ještě další zřejmě identický výrobní okrsek, a to ve vzdálenosti cca jednoho kilometru severně od místa jeho výzkumu.

Podle těchto indicíí je zřejmé, že v okolí Martinic a Horní Branné existovala ve 13. století poměrně hustá síť pracovišť zaměřených na výrobu dehtu a dřevěného uhlí. Neznáme komunikační síť v období vrcholného středověku, ale podle pozdního stavu, zaznamenaného na mapě II. vojenského mapování, ležely všechny tři okrsky při jedné ze stezek, která procházela Martinicemi i Horní Brannou. Výroba dehtu – kolomazi musela být bezprostředně provázána s trasami cest a stezek, po kterých jezdily vozy. Jak již název napovídá, kolomaz byla používána jako univerzální a zároveň nejlevnější mazadlo dřevěných konstrukčních prvků kol vozů.

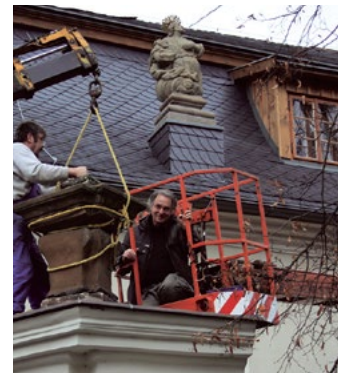
Doklad dehtářské výroby z období vrcholného středověku nebyl jediným zajímavým zjištěním archeologického výzkumu – mezi artefakty, které pocházejí jak z archeologického výzkumu, tak i z povrchového sběru, se našly 4 kusy štípaných kamenných nástrojů z chalcedonu, které lze datovat do širokého časového intervalu závěru starší až střední doby kamenné.

Jan Prostředník

2+2 ROZTOČIL

Dokončení ze s. 1

publiku dech obrázkem zasvězené Malé Skály a Panteonu, na který z domova v patrové roubence na břehu Jizery denně hledí. Jejich obě děti, Jakub a Marie, se věnují malbě. Stejně jako Zdena absolvovali železnobrodskou sklářskou školu, poté pražskou AVU a nyní střídavě žijí a tvoří v Praze a na Malé Skále. Společným pojítkem celé rodiny je ale keramika. Petr Roztočil totiž před studiem na designérském a sochařském oddělení Umprum chodil v Bechyni na střední keramickou průmyslovku a kouzlu a dobrodružství práce s hlínou propadli postupně i ostatní členové rodiny. Každý si ale našel vlastní „chodník“, takže z jejich dílny vycházejí různorodé a osobité artefakty: velké dekorativní čajové konvice, nádoby zdobené malbou či rezně vázy, které působí monumentálním čistým tvarem i krásnou teplou hnědočervenou barvou střepu. Zdena, která na pražské Umprum vystudovala v oddělení kov a šperk, objevila v pálené hlíně nový materiál také pro šperk. Její, nejen na české

šperkařské scéně originální brože a náramky, naleznete i v zahraničních katalogích a mohli jste je vidět i v našem muzeu na předloňské výstavě ReGenerace. Výstava 2+2 Roztočil tak je mimořádná nejen jako aktuální tvůrčí bilance jedné umělecké rodiny, ale především obsahem, jenž oslovuje široké spektrum návštěvníků: Petrovu restaurátorskou práci přiblíží dokumentární panely o jeho posledních realizacích, vystaveny budou Zdeniny šperky, společná keramika a rámec celé expozice dotvoří rozměrné, barevně hutné, až dramatické malby s přírodní tematikou Marie a Jakuba.

Miroslav Cogan

STAROČESKÉ ŘEMESLNICKÉ TRHY

Sobota 30. 5. 2015 Park

10.00 *Hudba u města Vídně a Spolek jabloneckých dam a pánů*
 12.00 *Waldovy Matušky*
 13.00 *Mistr rukodělné výroby Libereckého kraje*
 13.15 *Tme divadlo* Hombres na cestách – chůdové představení
 14.00 *Kašpárek v rohlíku* Bejby-pank
 16.00: *Hana a Petr Ulrychovi a Javory beat*

Po celý den bude probíhat přehlídka auto-moto veteránů Tatra Veteran Car Clubu Semily

Sobota 30. 5. 2015 Atrium

Písničkářská scéna

11.00 *Pranic*
 12.30 *Zrcadla*
 14.00 *Ivo Jahelka*
 15.30 *Vozichet* Karmen – opera pro děti
 16.00 *Vozichet* Černý mstitel
 17.30 *Josef Klíma a Na vlastní oči band*

Neděle 31. 5. 2015 Park

Festival worldmusic a alternativní hudby
 10.30 *Poletíme?* original banjo punk future jazz kántry v turbošansonovém stylu
 12.00 *Los Perdidos* punk s latinoamerickým folklórem
 13.30 *Jiří Schmitzer*
 15.00 *MDŽ* volné trio Beata Bocek, Lucie Redlová, Jitka Šuranská
 16.30 *Cigánski diabli* světová špička etno a world music

Neděle 31. 5. 2015 Atrium

Program pro děti
 10.30 *Divadlo Rolníčka* Řemeslnické písničky
 11.30 *Honza Onder* a Taneční hrátky
 13.30 *Divadlo Emillion* Cirkus plný loutek
 15.15 *Divadlo Emillion* Indiánská pohádka

-mb-

POKLAD!!! POKLADY A DEPOTY...

Dokončení ze s. 1

slitků o celkové váze tři čtvrté kilogramu! Nalezena byla v Pískové Lhotě na Mladoboleslavsku.

Lidé ukrývali cennosti především v dobách dramatických událostí, válek a rabování, ale i kvůli nedostatku jiných možností úschovy a ochrany cenností. Nejvhodnější k tomu byly mince nebo jiné formy platidel, proto mincovní depoty v novověkých nálezích zdaleka převažují, ale občas bylo nutno ukrýt i šperk nebo klenot. Například takový, jakým je vzácný renesanční pás z Týna nad Vltavou. Honosná zlatnická práce je pro nás mimořádně zajímavá i z technologického hlediska. Vznikla koncem 16. století, v době, kdy se ještě nevyráběly proslulé turnovské imitace drahokamů z kompozičního skla. Aby zlatník vyhověl urozené zákaznici, která toužila po velkých drahokamech, avšak nemohla si dovolit pravé smaragdy, safíry a rubíny, vypomohl si tak, že vybroušené horské křišťály zasadil do lůžek zbarvených lakem, který díky lomu světla rozzářil kámen požadovanou barvou. Jako raritu jsme jej proto v roce 1998 prezentovali

v rámci výstavy pěti století českého zlatnictví Bijoux de Bohème na festivalu české kultury Europalia ČR v Bruselu 1998.

Některé depoty v sobě nesou stopu fatálních příčin. Jako například nádoba se sedmdesátí tolarů a půltolarů z doby obléhání a dobytí Mladé Boleslavi saskými vojsky v roce 1631, která nebyla svým majitelem nikdy znovu vyvedena, nebo soubor stříbrných slezských mincí z počátku 18. stol. s pečeti židovského obchodníka Meiera G., které byly nalezeny pohozené v křoví četjické stráně u brodu přes Jizeru.

Specifickým typem pokladu jsou poklady chrámové, které známe už ze starověku. Na naší výstavě je zastoupen soubor předmětů zapůjčených z litoměřického biskupství a kapituly, které vznikaly v rozpětí 17. až 19. století. Ani laikovi neunikne vyzpěle zlatnické řemeslo pražských a severočeských mistrů. Mezi nimi nejen svými rozměry zaujmou dva relikviáře v podobě paží s ostatky sv. Štěpána a sv. Ludmily nebo procesní kříž z litoměřického dómu zdobený křišťály. Ukázkou kvalitního řemesla bude

také mešní kalich biskupa Emanuela Arnošta z Valdštejna zlatený a zdobený figurálními emaily a granáty. Ocenění jistě neuniknou ani filigránový kalich a kropenka nebo lunula ze Záhořan u Litoměřic (úvodní foto). Klenot ve tvaru měsíčního srpku byl nejdůležitější částí monstrance, protože se do ní vkládala posvěcená hostie – symbol Kristova těla. Záhořanská lunula je zdobená granáty, vzácným velkým briliantem a dosud neurčeným drahokamem modré barvy, který v průběhu výstavy prozkoumá náš mineralog Tomáš Řídkošil.

K zamyšlení dobře poslouží i hromadný nálezy mincí, které byly krátce po Mnichovské dohodě na podzim roku 1938 uschovány do dělostřeleckého granátu a zakopány v Roztokách u Jilemnice, nebo zavařovací sklenice plná rodinných šperků včetně snubních prstenů a hodinek. Ta pro změnu souvisí s odsunem Němců z Mladoboleslavska po druhé světové válce. Jsou to takové dvě připomínky svědčící o neblahých osudech obyčejných lidí, kteří byli postiženi válečnými událostmi. Přestože šlo v jednom případě o Čechy a ve druhém o Němce, obava ze ztráty majetku i domova oba osudy spojuje. Ani poválečná éra však nepřinesla klid, naopak pro mnoho malých soukromých firem bylo takzvané znárodnění ještě větší hrozbou než válečné rekvizice. Naši výstavu proto zakončíme stříbrnými brožemi – částí depotu, který po roce 1948 ukryl jeden železnobrodský výrobce bižuterie. Při přestavbě rodinného domu jej mnohem později našli jeho potomci a část z něj věnovali našemu muzeu.

Miroslav Cogan a Jan Prostředník

KYTARA V ČESKÉM RÁJI

Již po desáté proběhne v Turnově kytarový festival Kytara v Českém ráji, který pořádá Základní umělecká škola v Turnově. Již poněkoličtější se některé koncerty uskuteční v muzejní galerii. Festival přinese několik výjimečných událostí: především koncert a oslavu 90. narozenin proslulého kytaristy Jiřího Jirmala, či koncert světově známého virtuosa Aniella Desideria z italské Cosenzy.

Festival se uskuteční 23. a 24. dubna. Program najdete na samostatných plakátech.

LIBUŠE PRAŽÁKOVÁ

Další ze série výstav v Kamenářském domě, které jsme pro letošní rok připravili, se otevře 7. dubna. Představí se na ní mladá malířka a sochařka Libuše Pražáková.

300 LET
KAMENÁŘSKÉHO CECHU

4. června bude zahájena výstava připomínající třisetleté výročí založení kamenářského cechu v Turnově. Výstava představí dlouhou historii řemesla, které Turnov proslavilo u nás i ve světě. Pokud výstavu navštívíte, dozvíte se, jak se kamenářské řemeslo dostalo do Turnova, proč vznikl cech, co se zde vyrábělo a jak to všechno nakonec dopadlo, protože chybět nebude ani žhavá současnost. (Hlavní články přineseme v příštím čísle.)

MUZEJNÍ NOC
KAMENÁŘSKÁ

4. června proběhne další ročník Muzejních nocí. Ta naše bude propojena s probíhajícími výstavami Poklad!!! a 300 let kamenářského cechu. Podrobný program bude upřesněn na plakátech a najdete ho na našem webu.

MARTA ŠVAJDOVÁ
autorský šperk a zakázková výroba

tel. 604 653 668
www.fler.cz/m-r-t
martasvajdova@atlas.cz
Muzeum Českého ráje v Turnově

Aleš Bartoš

tel. 603 315 295
www.abzlatnictvi.cz
zakázková výroba šperků
Muzeum Českého ráje Turnov

ROZHOVOR S... PETREM HARTMANEM

Tentokrát jsme si povídali s Petrem Hartmanem, který v muzeu pracuje v týmu s archeologem Janem Prostředníkem. Ačkoliv zůstává často skryt před veřejností, podílí se na všech aktivitách archeologického oddělení a, jak je u nás zvykem, i na celé řadě dalších činností. Naposledy jste jej mohli potkat jako medvědáře při oslavách masopustu na Dlaskově statku (foto na s. 1).

V muzeu pracuješ už hodně dlouho a jsi neodmyslitelně spjatý s archeologií. Bylo to tak vždycky? Jak ses vůbec do muzea dostal?

Začnu tedy od druhé otázky. Do muzea jsem se dostal hlavním vchodem v červenci roku 1995, a to za účelem nastoupení základní civilní služby na osmnáct měsíců. Byl jsem přiřazen na oddělení provozu k Pavlovi Jiránkovi, který mimochodem tenkrát nastupoval také. Bylo to něco, co člověku připadá jako nemožné, mít v osmnácti letech přístup ke všem expozicím a sbírkám muzea. Rád na tu dobu vzpomínám. V muzeu byl dobrý kolektiv a během chvíle mě ostatní přijali mezi sebe jako dlouholetého kolegu (za což jim tímto mnohokrát děkuji). Za krátkou dobu jsem se zde také potkal s člověkem, který se stal osudovým a v podstatě změnil můj život. Ano, hádáš správně, byl to „doktor“ archeolog Jan Prostředník. Vzal mě na můj první výzkum, z něhož z nenadání kamsi odjel! Do muzea jsem přišel po ukončení středního odborného učiliště v oboru malíř natěrač a právě jsem dostal úkol vykopat

na hradě Valdštejn nějakou hrozně zajímavou situaci a neměl jsem ani ponětí, co má představovat... Šlo tehdy o sondu 1/96 a, jak jsem později zjistil, představovala ruiny zděného objektu na třetím skalním bloku z 1. poloviny 15. století. Řekl bych, že právě zde a tehdy se rozhodlo o mé další existenci. Na provoz k Jiránkovi jsem chodil už jen v případě, že něco takzvané „hořelo“ a naplno jsem se věnoval kopání u Prostředníka. Výzkumu tehdy bylo hodně a nemalého významu. Namátkou stavba prodejny Plus v Maškových zahradách nebo areál technických služeb tamtéž. Nic ale netrvá věčně a moje „civilka“ bohužel skončila. Měl jsem však opět štěstí. Na výzkumech jsem se poznal se skvělými lidmi, a tak jsem nastoupil u pražské firmy Peres jako technik archeologických výzkumů po celé republice. Byla to vynikající archeologická zkušenost. V roce 2001, příchodem na tehdy největší plošný výzkum v republice – do Maškových zahrad, paradoxně skončil můj pracovní poměr u Perese a nastoupil jsem na stálo do našeho muzea.

Co obnáší Tvoje práce archeologického technika? Jak poznáš, že „tady by něco mohlo být“?

Práce terénního technika obnáší hlavně zajištění výkonu archeologické památkové péče v rámci správného území v souvislosti se stavebními aktivitami i dalšími činnostmi, při kterých může dojít k narušení historických nemovitých terénů. Čemuž ve zkratce říkáme dohledy. Dále je

to zajištění plynulého záchraného archeologického výzkumu a dokumentační práce přímo v terénu jak fotografické, tak kresebné. A kdysi to znamenalo ještě nábor pracovní síly v místě výzkumu.

A jak se pozná archeologie v terénu? Je to odlišnost barev, různých vrstev, sedimentů (zjednodušeně řečeno) a pak hlavně přítomnost movitých nálezů, jako jsou střepy, mazanice, uhlíky, stavební články a prvky, přítomnost reliktů zdi, které právě určují stáří nebo účel stavby, či zahloubeného objektu.

Na který výzkum nejraději vzpomínáš?

Těch výzkumů již bylo nepočítaně a každý je zajímavý jak nález, tak i lidmi, které člověk při kopání potká a pozná. Nejraději asi vzpomínám na výzkum na Tetině v roce 1998 při stavbě plynovodu. Panovala zde totiž příjemná atmosféra mezi archeology, ale hlavně mezi místními obyvateli, což bohužel nebývá pravidlem. Z výzkumů, které jsem kopal pro muzeum, jsou to ty, které proběhly na hradě Valdštejně, a pak rozhodně výzkum v turnovské synagoze, který byl jedinečný svou učebnicovou stratigrafií vrstev. Vlastně, když tak nad tím uvažuji, vzpomínám rád na všechny. Mám taky krásnou historku, kdy mně a mému kolegovi Radku Mourečkovi, se kterým jsme prováděli výzkum ve dva metry hluboké sondě u paty chrámu sv. Víta na Pražském hradě, házeli němečtí turisté bonbony v domnění, že jsme trestanci na nucených výkopech.

A nějaký top nález, který jsi učinil?

Tak třeba bronzový ostatkový křížek typu „Enkolpion“ z nudovojovického raně-gotického kostela při výzkumu v roce 2001. Ale třeba takový pravěký střep je taky krásná věc, když si člověk uvědomí, že po těch letech je prvním, kdo ho drží v ruce. Je to zajímavý pocit.

Pamatuji si, jak jsme spolu vedli debatu o tom, zda více informací vyčteš Ty ze starého střepu, nebo já ze starého tisku, která dopadla nerozhodně. Ale už je čas na poslední, pravidelnou otázku. Jak by podle Tvého názoru mělo vypadat naše muzeum za 10 let?

Jak již odpovídal Mirek Cogan, pomalu se realizující velký projekt s přestavbou celé galerie a přilehlé části koridoru na novou expozici horolezectví dá našemu muzeu novou tvář na několik let. Za mě bych byl rád, kdyby se nám podařilo vybudovat archeopark, a to buď přímo v areálu muzea, anebo někde poblíž. Maškovky jsou již pasé, ale třeba Na Lukách...? Škola hrou – budování a udržování archeoparku školami a nadšenci je to nejlepší vtažení do dějin a pochopení našeho bytí.

Petrovi děkuji za rozhovor a přeji řadu dalších úspěšných výzkumů a krásných nálezů!

V příštím čísle si budu povídat s Ivou Hanušovou, která se stará o fyzický stav sbírek a spolu s Tomášem Štefánkem vyrábí řadu artefaktů doplňujících naše výstavy.

Alžběta Kulišková

DRINGS

poradenství * software * hardware

Výpočetní technika – kousek od muzea!

- Počítače, příslušenství, digi-fotoaparáty, audiotechnika to vše můžete zakoupit ve Skálově ulici 6 otevřeno ve všední dny 13.30 – 17.30 hodin
- Objednávat můžete i v pohodlí domova nebo kanceláře využijte e-shop na stránkách www.drings.cz!

BARVY
specializovaná prodejna

Nabízíme veškerý sortiment barev k použití v interiérech i exteriérech, autolaky, lazury ad.

Studentská 1727, Turnov • tel./fax: 481 321 180, 602 364 436
www.baryturnov.cz • email: info@baryturnov.cz

ZE SBÍREK MUZEA – KARUSEL V. K. NOVÁKA

Kinetický objekt Karusel ze sbírky Technologie (inv. T 1658) jsem vybral ze dvou důvodů. Jeho autorem je prof. Vratislav Karel Novák (1942–2014), kterému před necelým rokem, 12. února, jeho Metronom na pražské Letné „udal poslední takt“. Metronom je zřejmě jeho nejznámější plastikou, ale Vráťův tvůrčí záběr byl mnohem širší. Mj. byl i autorem architektonického řešení muzejní Klenotnice. Třikrát se také zúčastnil našich sympozií a Karusel vytvořil při tom desátém, v roce 1998. Druhým důvodem mého výběru je skutečnost, že Karusel ještě nebyl publikován a vystaven v plné kráse. Zpravidla z něj totiž kvůli rozměrům 14x19x26 cm vystavujeme na šperkařských výstavách jen jeho hlavní část, které pracovně říkáme *Přehrávač z doby kamenné*, s kompaktním diskem upevněným na stříbrné konstrukci.

ci. Z ní vybíhá pohyblivé raménko s křišťálovým krystalem místo gramofonové jehly. Při přípravě katalogu ze sympozií jsem pro reprodukci Karusel zkompletoval i s mosaznou deskou ukrývající

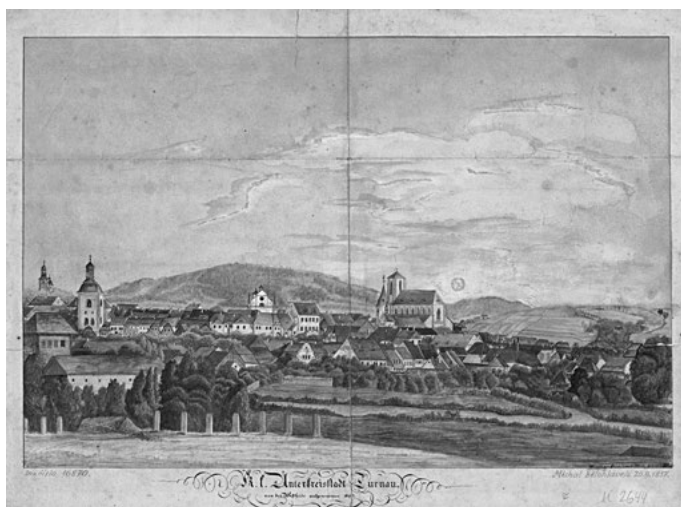
elektromotorek, jenž prostřednictvím převodů a magnetů přenáší svůj rotační pohyb na raménko s krystalem, jenž pak nad diskem krouží. Karusel tak spojuje charakteristiky vlastní komplexnímu

výtvarnému vyjadřování VKN – vtipnou nadsázku, konstrukční vynalézavost, pohyb, zvuk (i když jen mechanických součástek) a světelné reflexy.

Miroslav Cogan

STALO SE PŘED STO LETY V TURNOVĚ A OKOLÍ

24. března 2015 uběhlo sto let od úmrtí turnovského měšťana Michala Bělohávků. Tento účetní přepeřské záložny, dlouholetý předseda místního spolku vojenských vysloužilců a člen literátského spolku byl také dovedným malířem. Nejvíce se v tomto směru přiblížil místním občanům jako autor hlavní opony turnovského divadla, kde zachytil pohled na město od Skaličky. Mimo to byl autorem mnoha diplomů a pamětních adres. Zemřel ve věku sedmdesáti let a na hřbitov jej doprovodili zástupci mnoha úřadů, škol, spolků a velká část obyvatel města. * V květnu roku 1915 uplynulo 27 let od založení spolku *Stůl pravdy*, významné místní humanitární organizace, která vznikla z iniciativy úspěšného turnovského podnikatele Františka Šlechtů – proto později také *Šlechtův stůl pravdy*. Spolek podporoval místní chudé rodiny a především zaměřil svou činnost na turnovské děti a mládež. Bezplatné stravování poskytoval, hlavně v zimním období, celkem 497 žákům. * Na schůzi obecního zastupitelstva pořádané

V originále výrazně barevná veduta Turnova od Michala Bělohávků

Na místě domu čp. 175 vyrostl ve 20. letech obchodní dům pana Hermana

11. června 1915 se mj. řešilo udělení domovského práva v Turnově panu Františku Hermanovi a jeho rodině (manželce Marii a dětem Jiřímu a Věře. Tento velkoobchodník drahokamy nechal vy-

stavět v letech 1926–1928 mezi mosty obchodní dům a brusírnu na místě starého domu čp. 175. * 6. června 1915 vyhořel v Loučkách u Turnova kostel sv. Antonína Paduánského. Toho dne bylo

právě požehnání a přítomní náhle ucítili zápach dýmu, který přicházel z věže. To už ale byla celá půda v plamenech. Oheň byl zřejmě založen chlapci, kteří právě zvonili za kostelníka. Šindelová střecha, zbytky dřeva z poslední opravy a ptačí hnízda ze slámy vydatně pomohly rychlému rozšíření ohně. Nedostatek vody i lidí způsobil, že kostel vyhořel úplně. Tak zmizela většina z toho, k čemu byl roku 1787 položen základní kámen. Hlavní oltář s obrazem Nanebevzetí Panny Marie byl dílem Karla Škréty, nad ním visel obraz nejsvětější Trojice, který pro kostel zakoupila hraběnka Antonie Desfours ze zrušeného kláštera v Kartouzích u Jičína, odkud pocházel i celý oltář. Kostel byl vysvěcen roku 1791. * Veřejnost si stěžovala na čištění ulic. Na náměstí a v hlavních ulicích se metlo jednou týdně, v postranních ulicích možná i jen jednou za měsíc. Smetí, odpadky i „jiný zvířecí materiál“ se válel v ulicích i několik dnů. Bylo apelováno se na městskou radu, aby z důvodů estetických a hygienických v tomto směru zakročila.

David Marek

VÝSTAVY A AKCE V DUBNU, KVĚTNU A ČERVNU

GALERIE

Do 26. 4. **MUDr. Jiří Šolc**, mineralog, sběratel, fotograf
7. 5. – 18. 10. **Bitva pod Hrubou Skálou**. Výstava ke 120. výročí Národopisné výstavy Československé

KLENOTNICE

23. 4. – 7. 6. **Poklad!!!** Praveké i novověké poklady z českých zemí

KAMENÁŘSKÝ DŮM

7. 4. – 11. 6. **Za les**. Obrazy Libuše Pražákové

VÝSTAVNÍ SÁL

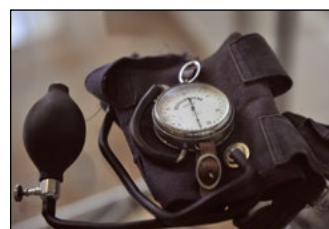
2. 4. – 17. 5. **2+2 Roztočil**. Obrazy, keramika, šperk, restaurování dvou generací rodiny výtvarníků z Malé Skály

4. 6. – 20. 9. **300 let Kamenářského cechu v Turnově**

AKCE

23.–24. 4. **Kytara v Českém ráji**. Kytarový festival pořádaný ZUŠ Turnov
30.–31. 5. **Staročeské řemeslnické trhy**
4. 6. **Muzejní noc kamenářská**

FOTOOHLÉDNUTÍ ZA MINULÝM ČTVRTLETÍM

Na první fotografii jsou zachyceni výtvarníci Pavel Holas a Jiří Urban, kteří představili svá díla v 1. patře Kamenářského domu. Na dalším obrázku starosta, ředitelka a místostarostka (kdybyste je náhodou nepoznali) zahajují oslavy masopustu na Dlaskově statku – jeho návštěvníky vítal u dveří nádherný Sněhulák. Fotografie po stranách připomínají výstavu Dětský výtvarný salon a MUDr. Jiří Šolc. Na obraze Pobití Sasiků dočasně přibyli atleti na Šolcovu počest. Dole uprostřed je kolega David Marek během křtu své nové knihy Z Velkého Turnova o podobách města v časech nedávno minulých.

NAVŠTIVTE, CO SE DÁ

MUZEJNÍ PRODEJNA

šperky,
drahé kameny, sklo,
bižuterie, regionální
speciality, sladkosti,
knihy, mapy

ZLATNÍCI V KAMENÁŘI

autorské šperky,
zakázková výroba,
snubní prsteny,
drahokamy,
ukázky řemesla

DLASKŮV STATEK

národní kulturní
památka
vesnická domácnost
v 19. století
příjemný výlet

Muzejní čtvrtletník vydává Muzeum Českého ráje v Turnově. Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054. Odpovědná redaktorka: Mgr. Alžběta Kulišková. Grafická úprava: pch, sazba: AK. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411. Uzávěrka tohoto čísla byla 15. března 2015.

Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea a v informačních centrech a muzeích v okolí Turnova.

OTEVÍRACÍ DOBA: MUZEUM a KAMENÁŘSKÝ DŮM: Úterý až neděle: 9.00–16.00, od května do 17.00 hodin.

DLASKŮV STATEK: Otevřeno od 1. dubna od 9.00–16.00 hodin, do 17.00 hodin až od června.

Pro aktuální informace sledujte webové stránky muzea! Změna programu i otevírací doby může nastat.

